

SLOVAKYA

Orta Avrupa'da ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

1 Ocak 1993'te Çekoslovakya'nın ikiye ayrılmasıyla kurulan Slovakya kuzeyden Polonya, doğudan Ukrayna, güneyden Macaristan, batıdan Avusturya ve Çek Cumhuriyeti ile komşudur. Yüzölçümü 49.034 km², nüfusu 2008 başlarında 5.392.938 olan ülkenin resmî adı Slovak Cumhuriyeti (Slovenská Republika), başşehri Bratislava (Macarca Pozsony, Almanca Pressburg, 2008'de 424.116 nüfus), diğer önemli şehirleri Košice (234.379), Prešov (91.345), Žilina (85.471) ve Nitra'dır (84.387).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Büyük bir kesimi dağlık olan Slovakya'nın sadece güney ve güneybatı kesimlerinde Tuna nehriyle bu nehrin kolları etrafında gelişen ovalık alanlar bulunur. Dağlık kesimler, Karpat dağlarının bu ülke sınırları içine sokulan ve Batı Karpatlar adı verilen engebelerden meydana gelir. Batı Karpatlar da kendi aralarında Küçük Karpatlar, Beyaz Karpatlar gibi kesimlere ayrılır. Kuzey ve kuzeydoğuya doğru Tatra kütlesi denilen dağlık kesimler ve nihayet Polonya ile sınır oluşturan Beskit dağları ülkenin başlıca engebeleridir. Tatra dağları üzerindeki Gerlachovka zirvesi (2655 m.) Slovakya'nın en yüksek noktasıdır. Orta Avrupa'nın karasal iklimine ait özellikler gösteren Slovakya'da sıcaklık değerleri doğuya doğru gidildikçe düşer (ocak ayı ortalamaları ülkenin doğusunda bulunan Košice'de -3.4°'ye kadar iner). Yağış güneyde Tuna kıyılarında 550 mm. iken yüksek kesimlerde 1100 milimetreye kadar çıkar. En önemli akarsular Tuna ile onun kollarından olan Morava, Vah gibi ırmaklardır. Ülkede büyük göl olmamakla birlikte dağlık kesimlerde çok sayıda küçük boyutlu dağ gölleri bulunur. Dağlık kesimlerde 600-800 metreye kadar olan yüksekliklerde kayın, meşe ve öteki yayvan yapraklı ormanlara rastlanır.

Kilometrekareye 110 kişinin düştüğü Slovakya'da nüfus yoğunluğu güneydeki ovalık kesimlerde çok daha fazladır. Etnik bakımdan nüfusun % 85,8'i Slovak, % 9,7'si Macar, % 1,8'i Çingene, % 1'i Ruten, % 0,9'u Çek ve % 0,8'i diğer unsurlardan oluşur. İkinci büyük grup olan Macarlar ülkenin güneyinde Macaristan'a komşu olan yerlerde yaşamaktadır. Ülke nüfusunun % 70'i Katolik mezhebine bağlıdır. Müslüman nüfusu 5000 dolayında olup büyük

bir kısmı Arap ve eski Yugoslavya, özellikle de Makedonya göçmenlerinden oluşmaktadır. Ülkenin güney ve güneybatısındaki düzlüklerde tarım gelişmiştir. Tuna çevresinde daha çok tahıl yetiştirilir. Bu topraklar eski Çekoslovakya ikiye bölünmeden önce de Çekoslovakya'nın buğday ambarı olarak nitelendirilirdi. Buğday dışındaki başlıca ürünler çeşitli sebzeler, şeker pancarı, mısır ve meyvedir. Yüksek kesimlerde dağlar arasına sokulmuş vadi tabanlarında yulaf, patates, çavdar, keten (az miktarda) yetiştirilir. Karpatlar'ın eteklerinde bağcılık yaygındır. Son yıllarda gelişme eğiliminde olan endüstri (buzdolabı, tarım aletleri, metalürji), turizm ve hayvancılık diğer ekonomik zenginliklerdir.

II. TARİH

Resmî Slovak tarih yazımına göre bugünkü Slovakya topraklarına yönelik Slav yerleşimi VI. yüzyılda başlamıştır. Daha önceleri burası Germanler'le Romalılar'ın sınır bölgesiydi ve burada sürekli savaşlar meydana gelmekteydi. Bölge 567'den sonra Avarlar'ın işgalinde kaldı ve işgalden VII. yüzyılda kurtuldu. Bölgedeki Nitra Prensiği VIII. yüzyılda oluştu, ancak Büyük Moravya Hükümdarı I. Mojmir 833'te Prens Pribina'yı uzaklaştırdı; böylece bölge Büyük Moravya Prensiği topraklarına dahil edildi. Büyük Moravya, Macar yayılması ve işgali sırasında dağıldı (896). Bölge 1918'e kadar Macar Krallığı'nın doku-nulmamış bir parçası özelliğini korudu.

Macarlar, arazinin kuzey ve batı sınır bölgelerine Sekel ve Türk kökenli Peçenek ve Kabar halklarını yerleştirdi. Yükseltisi daha az arazilerde, daha geniş ırmak vadilerinde Macarlar'ın göçleri başladı, yüksek kuzey arazileri ise Slovak halkın elinde kaldı. Geçici sınır kuşağında bu iki halk birbirleriyle büyük ölçüde kaynaştı. 1241-1242 Moğol akınlarının ve tahribatının ardından Macar kralları ve en başta IV. Béla yeniden yerleşimi sağlamak için Moravyalı, Leh, Çek ve Ruten halkın yanında Almanlar'ı da çağırdı. Gelişmiş maden şehirlerini -Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Kremnica- Almanlar kurdu. Avrupa'nın XV. yüzyıla kadar gümüş ve altın üretiminin üçte birini bu bölge karşılıyordu. Budin'in (Buda) Osmanlılar'ın eline geçmesinden sonra (29 Ağustos 1541) Slovakya'nın bugünkü arazisi Macar Krallığı'nı oluşturdu. 1536-1783 yılları arasında Macar başşehri Pozsony idi (bugünkü Bratislava). Habsburg hânedanından gelen Macar krallarına burada taç giydiriliyordu, Macarlar'ın kutsal tacı da burada saklanıyordu. Ester-

gon'un (Esztergom) Osmanlılar'ın eline geçmesinin ardından ülkenin dinî merkezi Estergon kardinalinin ikametgâhı Trnava (Nagyszombat) şehrine aktarıldı (1543-1820); Macaristan'ın ilk devlet üniversitesi 1636'da burada kuruldu ve üniversite daha sonra Budapeşte'ye taşındı.

Slovakya'nın bugünkü arazisine yönelik Osmanlı ilgisinin yoğunlaşması 1540-1550'li yıllarda başlar. Estergon'un 1543'te Osmanlılar'ca fethinden sonra Estergon sancığı oluşturuldu ve bu sancak Tuna'nın kuzeyinde bulunan arazilere de yayıldı. Estergon kardinali Pál Várday, Nyárhíd köyünün yanında 1545'te onun karşısında palanka kalesini yaptırdı ve bu sebeple adına Érsekújvár (Kardinal Yeni Kalesi) denildi (T. Uyvar, Slovence Nové Zámky, Alm. Neuhäusel). Ancak bu palankayı Viyana Savaş Konseyi yeterince güçlü bulmuyordu; bu yüzden yıkıldı ve 1573-1580 yılları arasında Nitra ırmağının sağ kıyısında modern, altıgen biçimli bir hisar yapıldı. Aynı dönemde bugünkü Doğu Slovakya'nın güney bölümünde Seçen sancak beyi Hamza Bey, 1554'te Filek Kalesi'ni (Macarca Füle, Slovakça Filekovo) ele geçirdi. Kale 1596'da yeniden Habsburglar'ca zaptedildi. Fakat aynı yıl Osmanlılar Eğri (Macarca Eger, Alm. Erlau) Kalesi'nin dolayında yeni bir vilâyet kurdu ve bu vilâyet kuzeyde bugünkü Slovakya'ya bağlı olan arazileri de sınırları içinde bulunduruyordu, hatta Osmanlı-Macar askerî sınırının ötesinde vergi alınıyordu.

István Bocskai, Habsburglar'a karşı isyan ettiği zaman (1604-1606) başşehrini günümüzdeki Slovakya'nın (o zamanki Yukarı Macaristan) merkezine Kaşa'ya (Slovence Košice, Macarca Kassa) yerleştirdi. Ayaklanmaya Osmanlı Devleti destek verdi. Bu hareket, aslında István Bocskai'nin Osmanlılar'ın yardımıyla Erdel prensi unvanını elde etmesi için başlatılmıştı. İlk zaferler, hem Macar soylularında hem Budin'de bulunan Sadrazam Lala Mehmed Paşa'da Erdel ve krallık Macaristan'ının Bocskai'nin idaresi altında birleşmesiyle, Kanûnî Sultan Süleyman ve Macar Kralı I. János Szapolyai zamanında kurulmuş olan Osmanlı vesâyetindeki Macar Devleti'nin yeniden ortaya çıkarılabileceği umudunu uyandırmıştı. Lala Mehmed Paşa, çıkarttığı bir fermanla István Bocskai'yi Macar krallığına ve Erdel prensliğine getirdi (1013 Cemâziyelâhir ortası / 5-14 Kasım 1604). Tuna ile Zsitva nehirlerinin birleştiği noktada 11 Kasım 1606'da Zitvatorok (Zsitvatorok) adı verilen antlaşma imzalandı ve bu antlaşma iki büyük gücün işlerini 1663'e kadar düzenledi.

Bir sonraki dönem Osmanlı vesâyetindeki Erdel Prensi Gábor Bethlen'in (1613-1629) zamanına yerleştirilebilir. Bu prens Avrupa'da süren Otuz yıl savaşlarına katıldı ve Osmanlı yardımcı birlikleri tarafından güçlendirilmiş ordusuyla o zamanki krallık Macaristan'ının arazisini ele geçirdi. Bir yıl sonra Banská Bystrica (Besztercebánya) meclisi onu kral seçti, fakat taç giydirilmedi. Başlayan barış görüşmelerinin ardından işgal ettiği ülke bölümünün batı arazilerini Macar Kralı II. Ferdinand'a geri vermesi ve Macar kralı unvanından vazgeçmesi gerekiyordu, ancak bugünkü Slovakya'nın doğu bölgesini elinde tutabilecekti. Kral unvanını II. Osman da kabul ediyordu ve bu konuda Yukarı Macaristan soylularına ahidnâme-i hümayun gönderildi (Feridun Bey, II, 446-448). Bethlen her ne kadar bölgeyi iki defa işgal ettiyse de ilkinden daha kötü şartlarla barış yapabildi. Bugünkü Slovakya'nın doğu bölgesi Kaşa merkez olmak üzere -bu tarihten başlayarak Osmanlı kaynaklarında buraya "yedi nahiye" adı verildi- sonuna kadar elinde kalabilecekti. Kısa bir taht mücadelesinden sonra Erdel Prensi I. György Rákóczi Bethlen'in politikasını sürdürerek 1644'te yedi nahiyeyi işgal etti. Sultan İbrahim'den bu işgalin tanınmasını istedi ve bunun karşılığında Erdel'in ödediği 10.000 altının yanı sıra 40.000 altın ödeyeceği sözünü verdi, ancak bunu eksik olarak yerine getirdi. Bölge o ölüncüye kadar egemenliği altında kaldı.

Slovakya tarihinin gerçek Osmanlı dönemi, Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın Habsburg İmparatorluğu'na karşı sefer açtığı ve Erdel Prensi Mihály Apafi önderliğinde Habsburglar'dan bağımsız, ancak Osmanlılar'a bağlılığı kabul eden Macar Krallığı'nı yeniden kurmak istediği 1663'te başlar. Daha önceki zamanlarda girişimi başlatanlar bir iki Macar soylusuyken şimdi Mihály Apafi devreye giriyordu. Osmanlılar 26 Eylül 1663'te Viyana'nın öncü kalesi Uyvar'ı ele geçirdiler ve buraya önce Kürt Mehmed Paşa'yı, ardından Varat (Nagyvárad, Oradea) Paşası Küçük Mehmed Paşa'yı tayin ettiler. Şehirde müslüman okulu ve kütüphanesi kuruldu. Beylerbeyi Estergon kardinalinin konağına yerleşti. Şehirde zaferden hemen sonra müslüman iş yerleri ve bir varoş inşa edildi ve üç hristiyan kilisesinin ikisi camiye, biri depoya dönüştürüldü. Şehrin ilk kadısı Hacı Mahmud oldu, nâibi ise Hüseyin Efendi idi. Önceleri 4000 kişilik bir muhafız birliği yerleştirildi ve bu birliğin sayısı barış zamanında yarı yarıya azaltıldı. Köprülüzâde

Fâzıl Ahmed Paşa'ya bölgede geniş topraklar mülk olarak bağışlandı; bu mülk iki küçük şehir, on köy ve çiftlikten oluşuyordu. Daha sonra burası vakfa çevrildi. Söz konusu seferin amacı Macar soylularının Habsburglar'a karşı ayaklanmaları idiyse de bu gerçekleşmedi. Ancak yeni teşkil edilen vilâyet yirmi iki yıl boyunca ayakta kaldı. Bölgenin daha o yıl tahriri yapıldı, vergiler belirlendi ve kanunlar yürürlüğe kondu.

Slovakya'nın belirli bir parçasını içine alan Uyvar vilâyetinin varlığını kabul eden Vasvár Antlaşması (1664), işgal edilen bölgelerde bir yirmi yıl daha nisbeten barış içindeki Osmanlı egemenliğini sağladı. Fakat bu durum Habsburglar'dan yana olan Macar soyluları arasında antipati uyandırdı ve Macaristan nâibi Ferenc Wesselényi'nin düzenlediği bir uzlaşma planı o sırada Girit'te bulunan Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya sunuldu, ancak paşa uzlaşma planını desteklemedi. Buna rağmen Péter Zrínyi'nin, Kristóf Frangepán'ın, Ferenc Batthyány'nin ve seçilmiş Erdel Prensi I. Ferenc Rákóczi'nin önderliğinde bir ayaklanma başladı; bu ayaklanmanın amacı Osmanlı egemenliğinin kabulü ve Türk dostu bir Macar devletinin kurulması idi. Ancak ne Osmanlılar'dan ne de Macar soylularından hiçbir yardım göremediği için bu hareket kısa sürede başarısızlıkla sonuçlandı. Ayaklanmaya katılanların önderleri İmparator Leopold'ün emriyle I. Ferenc Rákóczi'nin dışında idam edildi. Protestanlar için kovuşturma açıldı ve papazlarından yirmi ikisi forsa olarak satıldı. Hareketin kana boğulması Erdel sınırlarına doğru bir göçmen dalgası ortaya çıkardı, kendilerine göçmen adı veren isyancılar 1677'de önder olarak Imre Tököli'yi seçtiler. II. Ahmed, Tököli'yi 1682'de bugünkü Slovakya bölgesinde kurulan yeni devletin, Orta Macar Devleti'nin prensliğine tayin etti; buradaki Macar soylularına ise on dört maddeden oluşan bir ahidnâme verdi (BA, *Nâme-i Hümayûn Defteri*, nr. 5, s. 347-352). Ancak bu devlet yalnızca 1685'e kadar ayakta kalabildi; o tarihte Varat (Várad) Valisi Ahmed Paşa 15 Ekim'de Tököli'yi yakalattı ve zincire vurdurdu. II. Viyana Kuşatması'nın başarısızlığa uğramasının ardından (1683) Macaristan'ın yeniden işgaline girişildi ve Ahmed Paşa, Tököli'yi vererek Habsburglar'la daha iyi şartlarda bir barış antlaşması yapmak istedi. Padişahın devreye girişiyle Tököli hapisten kurtulduysa da ordusunun büyük bölümü bu sırada artık Habsburg saflarına geçmişti. Bu bölgenin adı olan Orta Macar'ın anla-

ması, Osmanlılar'ın diğer iki Macar devletinin (Habsburglar'ın Macar Devleti ve Erdel Prenslığı) arasındaki bölgede oluşan üçüncü Macar devlet birliğine işaret etmektedir. Daha sonraları Orta Macar adı Erdel'in, Osmanlılar'ın ve Habsburglar'ın idaresinde olmayan yerleri kapsıyordu. Meselâ II. Ferenc Rákóczi'ye, 1703-1711 yılları arasındaki Habsburglar'a karşı ayaklanma sırasında Erdel beyi yanında Orta Macar kralı unvanı bu sebeple verildi; hatta bazı dönemlerde yalnızca bugünkü Slovakya üzerinde değil neredeyse bütün Macaristan'da hüküm sürdü.

Bölgeye Macar Krallığı sırasında Yukarı Topraklar, daha sonra da Yukarı Bölge adı verilmişti, batı kısmına Aşağı Macaristan, doğusuna Yukarı Macaristan denmişti. Ardından buradaki Slovaklar elde bulunan verilere göre 1685'te buraya Slovensko (bugünkü adın temelidir) demeye başladılar. Slovak ulusal bilinçlenmesi XVIII. yüzyılda güçlü bir Çek kültürel etki altında ortaya çıktı. Slovak seçkinleri L. Štur, J. Urban ve M. Hodža'nın aldığı karara göre Orta Slovakya ağız edebî dil olacaktı. Macar Özgürlük Savaşı sırasında (1848) Macar hükümeti Slovak millî taleplerini kabul etmedi; bu yüzden kurulmuş olan Slovak Millî Konseyi ona karşı Habsburg sarayının desteğiyle silâhlı birlikler oluşturdu, hal-buki Slovaklar'ın büyük çoğunluğu devrimi destekliyordu. Slovak politik seçkinleri bir yıl sonra bağımsız Slovak taç-eyaleti kurulmasını Habsburg sarayından istedi, 1861'de ise Slovak dilini eğitimde ve dil bölgesi içindeki resmî işlerde kullanmayı talep etti, ancak bu kabul görmedi. 1863'te bütün Slovaklar'ı kapsayan Matica Slovenska adlı kültürel birlik kurulduysa da Macar hükümeti bunu 1875'te yasakladı. XIX. yüzyılın sonuna gelindiğinde Macar kültürel baskısı hissedilir duruma geldi ve bu baskı karışık bir nüfusa sahip bölgelerde kısmen Macarlaşma'ya yol açtı. 1871'-de Slovak Halk Partisi kuruldu, ayrıca başka siyasal forumlar da oluştu. I. Dünya Savaşı sonunda Avusturya-Macaristan monarşisinin yıkılması üzerine Slovak Millî Konseyi yeniden teşekkül etti ve bu konsey o sırada oluşan Çek Devleti'ne katılmaya karar verdi (1918). Paris Barış Antlaşması'nda Macaristan, halk oylamasına başvurularak bölgenin nereye bağlı olması gerektiğine karar verilmesini boş yere istedi (bu sırada nüfusun yalnızca % 57'si kendisinin Slovak olduğunu belirtmişti), böylece bu girişim sonuçsuz kaldı.

4 Haziran 1920'de imzalanan Trianon Antlaşması gereği bölge Slovensko adıyla

Çekoslovakya'nın parçası oldu (bk. ÇEKOSLOVAKYA). Slovaklar'ın beklediği otonom yönetimi Prag hükümeti gerçekleştirmedi. Ancak Slovakya iki dünya savaşı arasında hızla gelişti ve Orta Avrupa'nın en demokratik devleti sayıldı. Bununla birlikte otonomi elde etmek üzere ciddi bir Slovak hareketi başladı ve bu 19 Kasım 1938'de gerçekleşti. Bir yıl sonra I. Viyana Kararı gereği Macaristan, Macar nüfusunun çoğunlukta olduğu güney bölgelerini yeniden elde etti. Çek Devleti'nin Almanlar'ca işgalinden sonra Jozef Tiso'nun yönetiminde bağımsız, ancak güçlü biçimde Alman etkisi altında bulunan Slovak Devleti kuruldu (9 Mart 1939).

II. Dünya Savaşı'na Slovakya Almanya'nın yanından girdi. Banská Bystrica'da patlak veren antifaşist ayaklanmayı (29 Ağustos 1944) Alman birlikleri bastırdı. Savaşı bitiren Paris Barış Antlaşması'yla çoğunluğunu Macar halkının oluşturduğu bölgeler Macaristan'dan ayrıldı ve bunlara yeni üç köy daha eklendi. Alman ve Macar nüfusu toplu suç işlemekle suçlandı (Benéš kararları). Öncekini tamamıyla, sonrakini ise Macar-Slovak nüfusu değişimi çerçevesinde göçe zorladılar, kalmak isteyenlerin kendilerini Slovak saymaları gerekiyordu. Komünistlerin iktidara geçmesi sonucunda Çekoslovakya'da ağırlık Çekler'e geçti ve ancak Prag baharı neticesinde (1968) 1969'da otonom Slovak Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. İlk özgür çok partili seçimlerden sonra millî bağımsızlık sorununu büyük bir önem kazandı ve 1 Ocak 1993'te bağımsız Slovak Cumhuriyeti kuruldu. Bu cumhuriyet 2004'te Avrupa Birliği'nin üyesi oldu.

Slovakya'nın güney bölgesinde Uyvar eyaleti, kısmen Eğri eyaleti, Seçen, Filek ve Estergon sancakları kurulduğu için hem Macar hem daha sonraki Slovak tarih yazımı bölgeyle ilgili Türk kaynaklarına ilgi göstermiştir. Bu araştırmaları Çek Jan Rypka'dan sonra Macar kökenli Jozef Blaskovics başlattı; Blaskovics pek çok eserin yanı sıra *Uyvar Eyâleti Tahrir Defteri*'ni, vergi ödeyenlerin cizye defterini, Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın vakıf defterini (Budapest 1989), ayrıca *Rimavská Sobota* (Rimaszombat) Türkçe belgelerini yayımladı. On yıllar boyunca Prag'daki Karl Üniversitesi'nde Macarca ve Türkçe öğretti. Defter ve belge çevirilerinin yanında günümüze kadar gelebilmiş olan Türkçe iki Macar tarihini çevirdi (*A Magyarok története: Târih-i Üngürus Madzsar Tarihi*, Budapest 1982). Vojtech Kopčan da onu izledi ve Blaskovics ile birlikte Slovakya'ya ilişkin

Türkçe ve Macarca Osmanlı belgelerini neşretti; bunun yanı sıra XVII. yüzyılı anlatan kaynaklarla da (*Silahdar Târihi, Cevârihü't-tevârih, Târih-i Râsîd, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*) ciddi biçimde uğraştı. Türk edebiyatıyla, Slovak Bilimler Akademisi'nde pek çok ciltten oluşan Türk edebiyatı eserleri de vermiş olan Celnarová Xénia ilgilenmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

ÖStA, HHStA (Avusturya devlet arşivi), Türkische Urkunden, nr. 5-15.08.1682; Göttingen, Niedersächsische Nationalbibliothek, 4° Cod. MS. Turcica 29; 4° Cod. MS. Turcica 30; Feridun Bey, *Münşeat*, II, 446-448; M. Matunák, *Ėrsekújvár a török uralom alatt 1663-1685*, Nyitra 1901; a.mlf., *Život a boje na slovensko-tureckom pohraničí*, Bratislava 1983; A. Szana, *Die Geschichte der Slowakei*, Bratislava 1930; Ahmed Refik [Altınay], *Türk Hizmetinde Kural Tökölü İmre (1683-1705)*, İstanbul 1932; Besim Darkot, *Avrupa Coğrafyası*, İstanbul 1962, s. 107, 113, 115; P. George, *Géographie de l'Europe centrale slave et danubienne*, Paris 1964, s. 60-83; E. Prokosch, *Krieg und Sieg in Ungarn. Die Ungarnfeldzüge des Wesirs Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Pascha 1663 und 1664 nach den "Kleinodien der Historien" seines Siegelbewahrs Hasan Ağa*, Graz-Wien-Köln 1976; J. Blaskovics, *Ėrsekújvár és vidéke a török hódoltság korában*, Budapest 1989; a.mlf., *Rimaszombat és vidéke a török hódoltság korában*, Budapest 1989; a.mlf., "Az "Orta Madzsar" (Orta Macar) és Erdély történetére vonatkozó török iratok I. Rákóczi György fejedelem korából", *Borsod-Abaúj-Zemplén Levéltári Évkönyve VI* (ed. C. Csorba), Miskolc 1990, s. 259-301; a.mlf., "Sadnazam Köprülüzâde (Fâzıl) Ahmed Paşa'nın Ersekújvár Bölgesindeki Vakıfları 1664-1665" (trc. M. Tayyib Gökbulgin), *TED*, sy. 9 (1978), s. 293-342; a.mlf. - V. Kopčan, "Türkische Briefe und Urkunden zur Geschichte des Eyâlets Nové Zámky", AAS, XXI (1986), s. 141-160; XXIII (1988), s. 157-170; XXIV (1989), s. 107-124; XXV (1990), s. 143-157; V. Kopčan, "XVI-XVII. Asırlarda Kuzey Macaristan Hudut Boylarında Osmanlı Hâkimiyetinin Karakteri", *TTK Bildiriler*, VII (1973), II, 618-625; a.mlf., "Eine Quelle der Geschichte Silihdârs", AAS, IX (1973), s. 129-139; a.mlf., "Einige Anmerkungen zu Evliya Çelebis Seyahatname", a.e., XII (1976), s. 71-84; a.mlf., "Zur Historischen und Geografischen Abgrenzung der Osmanischen Bezeichnung "Orta Macar" (Mittelungarn)", a.e., XVII (1981), s. 83-93; a.mlf., "Die Anfänge der Osmansichen Macht in der Slowakei", a.e., XXVI (1991), s. 113-128; R. Schönfeld, *Slowakei*, Regensburg 2000; S. Papp, "The Ottoman Accounts of the Hungarian Movements against the Habsburgs at the Turn of the 17th and the 18th Centuries", *Frontiers of Ottoman Studies* (ed. C. Imber v.dğr.), London 2005, II, 37-48; a.mlf., "Szabadság vagy járom? A török segítéség kérése a XVII. század végi magyar rendi mozgalmak idején", *Hadtörténelmi Közlemények*, CXVI/2-3, Budapest 2003, s. 633-669; Zdenka Veselá-Pcenošilová, "Quelques chartes Turques concernant la correspondance de la Porte Sublime avec Imre Thököly", *Ar.O*, XXIX (1961), s. 553-556, 566-568.

SANDOR PAPP

SMAYLOVIÇ, Ahmed

(bk. İSMAİLOVIÇ, Ahmed).

SMITH, Wilfred Cantwell

(1916-2000)

Kanadalı dinler tarihçisi
ve şarkiyatçı.

21 Temmuz 1916'da Toronto'da doğdu. 1938'de Toronto Üniversitesi Doğu Dilleri Bölümü'nü bitirdi; ardından Cambridge Üniversitesi Westminster College'da ilâhiyat ve St. John's College'da tekrar Doğu dilleri eğitimi aldı. 1940-1945 yılları arasında bir misyoner teşkilâtı adına Lahor'daki Forman Christian College'da İslâm ve Hindistan tarihi okuttu, aynı zamanda Presbiteriyen papazı olarak görevlendirildi. Bu arada o zamanların gündemindeki Hindu-müslüman tartışmasına katıldı ve ayrı bir Pakistan devletinin kurulması yerine Hindistan'ın iki uluslu bir devlet olarak bağımsızlığını savundu. II. Dünya Savaşı'ndan sonra geri döndü ve 1948'de Princeton Üniversitesi Doğu Dilleri ve Literatür Bölümü'nde doktora yaptı. Aynı yıl Türkiye'ye geldi, bazı aydınlarla Türk laikliğinin İslâm'ı reddetme anlamına gelip gelmediği meselesini tartıştı. Ardından Lahor'a gitti ve bir yıl kadar kaldı. 1949'da McGill Üniversitesi'nde karşılaştırmalı dinler tarihi profesörlüğüne getirildi. 1951'de burada İslâm Araştırmaları Enstitüsü'nü kurdu. 1964'te Harvard Divinity School'a profesör tayin edildi ve Dünya Dinlerini Araştırma Merkezi'nin kurucu direktörü oldu. 1973'te Harvard'dan ayrılarak Kanada'ya gitti, Halifax Nova Scotia'daki Dalhousie Üniversitesi'nde görev aldı. 1978'de tekrar Harvard Divinity School'a döndü ve altı yıl din bilimleri bölüm başkanlığı yaptı. Canadian Theological Society, The American Society for the Study of Religion, The American Academy of Religion, The Middle East Studies Association, The International Congress of Orientalists, Royal Society of Canada gibi birçok ilmi kuruluşun şeref pâyeleri alan Smith için 1984 yılında bir şeref armağanı yayımlandı. Smith 7 Şubat 2000'de Toronto'da öldü.

İslâm uzmanlığının yanı sıra karşılaştırmalı din çalışmaları, dinî çoğulculuk ve dinler arası diyalog konularındaki tezleriyle tanınan Smith, Türkiye'nin çağdaşlaşma tecrübesine özel ilgi göstermiş ve modern İslâm konusunda belli bir bilgi düzeyine ulaş-